

ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ТОЛІНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах європейської інтеграції України простежується поглиблення різних видів та форм зовнішньоекономічної співпраці вітчизняних суб'єктів господарювання, серед яких дедалі більшого поширення набувають толінгові операції. Мова йде про операції з давальницькою сировиною у міжнародному контексті, при яких контрагентом виступає іноземне підприємство або у ролі замовника, або у ролі виконавця переробних робіт. На жаль, як свідчить практика ведення толінгової діяльності на вітчизняних теренах, українські підприємства частіше виконують роль виконавця переробних робіт, що зумовлено дефіцитом фінансових ресурсів, зтяжними простоями виробничих потужностей, значним рівнем безробіття, тощо. За таких обставин взаємодія із зарубіжним власником давальницької сировини, котрий не лише забезпечує переробне підприємство матеріальними ресурсами, але й фінансує потреби виробничо-господарської діяльності, є доволі вигідною для національних товаровиробників та дає змогу вирішити критичні проблеми їхнього функціонування.

Поряд із вищезазначеним, на сучасному етапі серед представників наукової та бізнес-спільнот часто панує думка про завуальованість несприятливого впливу толінгових операцій на різні сфери функціонування переробного підприємства привабливими пропозиціями власника давальницької сировини щодо ресурсного забезпечення діяльності виконавця переробних робіт. За переконаннями таких опонентів, негативна дія толінгових операцій для переробного підприємства характеризується існуванням часового лагу між початком переробних робіт і її виявом та насамперед пов'язана з високим рівнем зношення основних засобів, занепадом самостійної виробничо-господарської діяльності тощо.

Таким чином, для підвищення обґрунтованості управлінських рішень у толінговій діяльності та забезпечення розвитку переробного підприємства розроблено комплексну модель економічного оцінювання толінгових операцій на підприємстві їхнього виконавця.

За класичною схемою реалізації толінгових операцій переробне підприємство фактично не здійснює жодних видатків, пов'язаних із виготовленням продукції на основі давальницької сировини іноземного замовника та її збутом. Йдеться про те, що усі витрати, які виникають в межах ведення толінгових операцій, покриває, як правило, толінгер, якщо було досягнуто відповідної домовленості із виконавцем переробних робіт. За інших обставин за переробним підприємством можуть залишатись окремі види витрат, пов'язані, наприклад, із зберіганням, пакуванням, навантаженням готової продукції, тощо. Окрім того, толінгер надає винагороду переробному підприємству за виконані ним роботи, що формує його прибуток.

У процесі ведення толінгової діяльності переробному підприємству необхідно ретельно розрахувати собівартість толінгових операцій, тобто, усі витрати, пов'язані із їх реалізацією, з метою забезпечення абсолютного покриття таких витрат толінгером, встановлення обґрунтованого рівня дохідності та досягнення прибутковості у цій сфері. До структури витрат на виконання толінгових операцій класично за калькуляційним принципом можуть бути включені витрати на вітчизняну сировину та матеріали (якщо така сировина і матеріали використовуються в межах толінгових операцій), витрати на паливо та енергію на технологічні цілі, витрати на основну та додаткову заробітну плату основних робітників, задіяних до виконання переробних робіт, та пов'язаний з ними єдиний соціальний внесок, витрати, пов'язані з утриманням та експлуатацією обладнання (в тому числі, амортизаційні відрахування), загальновиробничі витрати, що виникають в межах виконання переробних робіт (в тому числі, витрати на соціальний захист працівників, задіяних до виконання переробних робіт), адміністративні витрати (в тому числі, витрати на оплату послуг сторонніх організацій, якщо такі послуги використовуються для виконання толінгових робіт, витрати на сплату окремих податків, мова йде, наприклад, про ті податки, які виникають в межах толінгових операцій в умовах використання вітчизняної сировини та матеріалів, реалізації готової продукції на митній території України, тощо), витрати на збут [1]. При цьому, слід зазначити, що включення тих чи інших вищезазначених статей витрат у вартість переробних робіт відбувається на підставі взаємної домовленості між сторонами толінгової угоди (толінгером та переробним підприємством). Якщо партнерами було досягнуто згоди щодо оплати толінгером усіх витрат, пов'язаних із виконанням переробних операцій, то у такому випадку, як зазначалось вище, переробне підприємство фактично не здійснює жодних видатків.

Розроблена модель економічного оцінювання толінгових операцій переробного підприємства пропонує два варіанти проведення оцінювальних процедур – в оперативному експрес-режимі або фундаментальним чином. При цьому вибір характеру оцінювання відбувається з урахуванням встановлених діагностичних цілей у цій сфері, котрі нерозривно пов'язані із першопочатковими мотивами здійснення толінгових операцій на переробному підприємстві. Слід зауважити, що за одержаними результатами проведення експрес-оцінювання може бути ухвалено рішення про необхідність реалізації оцінювальних процедур фундаментального характеру, котрі забезпечуватимуть отримання комплексної, більш достовірної та обґрунтованої інформаційної бази щодо ефективності здійснення толінгових операцій на переробному підприємстві.

Перший етап запропонованої моделі полягає у підготовці інформаційного забезпечення оцінювання толінгових операцій на переробному підприємстві, що ґрунтується на пошуку та добірї різноманітних інформаційних джерел, які відображатимуть репрезентативну інформацію про перебіг толінгових операцій на підприємстві, стан його внутрішнього та зовнішнього середовища, тощо. Надалі відповідно до одержаної інформації про стан внутрішнього та зовнішнього середовища переробного підприємства, а також масштабності та особливостей ідентифікованих першопочаткових мотивів реалізації толінгових операцій визначається характер діагностичних цілей у цій сфері та

вид оцінювання. Так, якщо керівництво при започаткуванні толінгових операцій відштовхувалось від одного чи декількох мотивів з однієї функціональної сфери та прагне одержати оперативним чином локальні діагностичні результати щодо ефективності реалізації толінгових операцій та їхнього впливу на відповідну сферу функціонування переробного підприємства, то доцільним є здійснення локального експрес-оцінювання. Якщо ж до намірів керівництва входить одержання оперативної інформації про вплив толінгових операцій на різні сфери функціонування переробного підприємства, то у такому випадку доцільним є здійснення часткового оцінювання (охоплює декілька сфер функціонування) або комплексного оцінювання (спрямоване на усі пріоритетні сфери функціонування) в експрес-режимі. У випадку орієнтації управлінської ланки на різноаспектні мотиви при запровадженні толінгових операцій та намірів отримання комплексної ретельно обгрунтованої інформаційної картини щодо ефективності толінгових операцій та їхнього впливу на різні сфери функціонування переробного підприємства слід звернутись до механізму фундаментального оцінювання.

Механізм економічного експрес-оцінювання толінгових операцій переробного підприємства ґрунтується на реалізації таких етапів, як [2]: формування репрезентативної індикаторної бази для експрес-оцінювання толінгових операцій на засадах використання матриці співвідношення індикаторів експрес-оцінювання та мотивів переробного підприємства; обґрунтування оптимального критеріального забезпечення індикаторів для експрес-оцінювання толінгових операцій; розрахунок фактичних значень індикаторів експрес-оцінювання толінгових операцій; зіставлення обчислених значень індикаторів експрес-оцінювання толінгових операцій із відповідними їм критеріями; інтерпретація результатів порівняння фактичних значень індикаторів та відповідних їм критеріїв оптимальності; формування висновку щодо впливу толінгових операцій на досліджувану сферу або декілька сфер функціонування підприємства та досяжності цілей реалізації толінгових операцій в межах встановлених мотивів; прийняття рішення про необхідність здійснення фундаментального оцінювання толінгових операцій.

Своєю чергою, послідовність фундаментального оцінювання толінгових операцій переробного підприємства передбачає реалізацію таких етапів, як [2]: формування структурованої репрезентативної індикаторної бази для фундаментального оцінювання толінгових операцій за пріоритетними сферами функціонування переробного підприємства; обґрунтування оптимального критеріального забезпечення індикаторів для фундаментального оцінювання толінгових операцій; розроблення методичного інструментарію для фундаментального оцінювання толінгових операцій та інтерпретації діагностичних результатів; імплементація методичного інструментарію фундаментального оцінювання толінгових операцій; підготовка та обґрунтування інтерпретаційного структурованого висновку про ефективність реалізації толінгових операцій та їхній вплив на діяльність переробного підприємства.

Отже, запропонована модель економічного оцінювання толінгових операцій дає змогу діагностувати ефективність їхнього здійснення за різними сферами функціонування, на підставі чого ухвалювати рішення щодо подальшого розвитку переробного підприємства.

Список використаної літератури

1. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати» від 31.12.1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
2. Мельник О.Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: [монографія] / О.Г. Мельник. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. - 344 с.